

A JÓ KIS PAD

B I R K Á S E N D R E

Egy férfi és egy nő baktatott fel a hegyoldalon.

— Istenem, milyen szomorú ez a pusztulás — mondta a nő egy idő múlva, s tekintete végigfutott a bozóttal benőtt, romos, elvadult tájon.

— Eléggé — felelte a férfi szórakozottan, mert gondolatai másfelé jártak. Aztán folytatta, ahol nemrég abbahagyta. — Egyszóval, mégse engem küldenek Genfbe. Talán jövőre, arra a budapesti kongresszusra eljutok.

A nő nem válaszolt, hallotta ezt már eleget, nézte az út mellett nedvesen csillogó félméteres gázt. Két napig esett, csak délben sütött ki a nap.

... Nem messze tőlük, a fenti bástya mögött két őrt álló katona beszélgetett.

— Még több mint nyolc hónap a leszerelésig. Irtózatos! — sóhajtott az egyik. Kis, zömök fiú volt, csontos arcán nagy pattanások éktelenkedtek. — S a hülye sok órség. Például ezeket az üszkös falakat mi a fenének kell őriznünk? Megmondaná valaki?

Csupa kiégett, romos épület vette körül őket. Ameddig a szem ellát, mindenfelé kormos házfalak meredeztek az égnek, s felettük a csupasz ég, tető sehol. Ez volt a Vár, a félmillió város hajdani büszkesége, egykor paloták, középkori műemlékek és messze földön híres szállodák negyede. Alatta óriási tó, melynek vizében annak idején büszke hattyúk úszkáltak nagy kényelmesen. A háborúban pusztult el, még az elején. De ennek már több mint tíz éve. S azóta is pusztul itt minden tovább. Amikor felgyújtották, napokig égett. Nem volt, aki oltsa. A hattyúkat pedig megették az éhezők. A katonák azért voltak itt, hogy vigyázzanak, bármész kíváncsiskodók be ne jussanak a romok közé, s a roskatag, dűledező épületroncsok maguk alá ne temessék őket... Meg ügyelni, hogy ne fosztogassanak. De hát régen elhordtak innen már mindent.

— Te! Jönnek! Hallod? — suttogta a pattanásos képű, s fülelt ki a falon túlra.

A másik óvatosan kikémlelt. Most már tisztán lehetett hallani a lépéseket a kavicsos úton. Közeledtek. A férfi karja a nő vállán pihent. Aztán egy padhoz értek, leültek. Ahogy a többiek is szokták. Szinte érthetetlen volt, hogy ez a pad éppen megmaradt. Talán azért, mert

ilyen félreeső helyre tették. Ugyanis a többi az ínséges évek folyamán a környék lakói mind eltűzelték, s még nem pótolták őket. Jó kis pad volt. Közvetlenül ott a bástya alatt.

A két katona a fal mögül egy hasadékon át leste az elkövetkezendőket. Ez elég tűrhető mulatság volt. Kis változatosság szürke életükben. Sajnos mostanában már egyre kevesebben vetődtek ide. Errefelé korán beköszönt az ősz, hidegek az esték, meg esik is folyton. Ez utóbbiról egyébként híres a város. De most tiszta az ég, felhőnek sehol nyoma, itt-ott már csillag ragyog az égen, s nemsokára feljön a hold is. Nem mulasztanak el semmit...

— Valahogy furcsa ez itt — mondta a nő. Úgy negyven felé járhatott, s jellegtelen szürke madárcsiga volt. Megborzongott, s szeme a kőfalba nyíló viharvert kiskapura meredt.

A férfi, aki jóval fiatalabbnak látszott az asszonynál, s kissé el volt hívva, követte a másik tekintetét.

— Ugyan! Nem használja azt a kaput már senki. A bástyán túl minden csupa rom. Madár se jár erre — nyugtatta meg a nőt, aztán feleje fordult, és a szájára ragadt.

Mintegy fél órát töltöttek a padon. A két katona közben lement a kis kapuhoz, azon is volt egy célszerű kis nyílás. Innen még jobban láthatták a szeretkezőket, mint fentről. Szinte az orruk előtt volt a pad. Amikor úgy látszott, hogy a padon tevékenykedők befejezték, amiért erre az eldugott helyre jöttek, a pattanásos odaszólt a társának:

— Mehetsz Frankért.

Frank volt az őrség parancsnoka. Az őrmestert csak akkor szokták hívni, amikor a páciensek már kászálódni kezdtek.

Aztán jött nagy sietve az őr kíséretében. Sovány, keszeg kis ember volt. Neki nem volt géppisztolya. Égő zseblámpa lógott a nyakában.

— Bejöttek a csőbe — mondta a pattanásos.

Az őrmester rá se hederített, mintha nem is hallotta volna a megjegyzést. Nem szerette az ilyen bizalmaskodó, nyegle beszédet. Szolgálatban volt, most is csak a kötelességét teljesíti — ez volt az arcára írva.

Megigazította a nyakkendőjét, sapkáját jobban szemére húzta, aztán nyúlt is már a zsebébe a kulcsokért. Az mindig nála volt. Óvatosan megforgatta a zárban.

A nő és a férfi éppen felállt a padról, amikor hirtelen kitérült velük szemben a kiskapu, s három katona meredt rájuk. A két fiatalabbnak a keze hanyagul a géppisztolyon pihent.

Mielőtt első ijedségükből felocsúdhattak volna, az őrmester rájuk szólt:

— Kövessenek!

Nem szabad időt hagyni nekik a gondolkodásra, ez a legfontosabb. Múltkor egy pár meglógott, futásnak eredt.

De ennek a kettőnek eszébe se jutott ilyesmi. Szó nélkül elindultak a kapu felé, s mögöttük a két géppisztolyossal mentek engedelmesen az őrmester után fel a lépcsőn.

— Az igazolványokat! — mondta aztán szigorú arccal az őrmester.

Sokáig nézte, lapozgatta a két igazolványt. Utána megkezdődött a szokásos játék, a személyi adatok visszakérdezése. Lassan, ráérősen.

— Tehát férjes asszony, két gyerek anyja... Hogy hívják a gyerekeket és mikor születtek?

A nő elmondta. Nagyon fáradt volt. Félelménél csak fáradtsága nagyobb. Legalább leülhetne valahová.

A két ór ezalatt mustrálgatta őket. De különösebb érdeklődés nélkül, mintha tulajdonképpen halálosan untatnák őket ezek a foglalkozásukkal járó kényszerű formaságok. Egyébként elég vén tyúk. Ott a padon fiatalabbnak látszott. S a palija milyen tanáros képű kis dagi.

— Na, jöjjön velem — mondta az őrmester fáradt hangon a nőnek, s indult előre.

A nő az egyik géppisztolyos kíséretében utánakullogott. Nem vette észre, bokáig belelépett egy nagy tócsába.

Nem messzi mentek; egy közeli, a többihez hasonló tető nélküli épületromban tűntek el. A sarokban ládán mécses pislogott, oda igyekezett az őrmester. Amikor megérkeztek, intett az őrnök, hogy hagyja magára a nővel.

— Figyelmeztetem — kezdte, amikor egyedül maradtak —, öt perc múlva itt az erkölcsrendészet riadóautója, hogy bevigyék magukat. Aztán értesítik majd a férjét, s neki is be kell mennie. Hogy szembe-sítsék magával. Addig nem engedik el. Így szokták.

— De... — pihegte a nő, s elkezdtek folyni a könnyei. — Ne tegye ezt velem, könyörgöm, ne tegye. Nem teheti...

— Kötelességem... Mesélték az embereim, hogy mit műveltek ott a padon. Nyilvánosan! Az ilyet a jobb lotyók sem teszik meg...

Mindig ezt mondta, ki tudja hányadszor már. Mindig, mindegyiknek. Az utolsó mondatot különösen kedvelte. Úgy érezte, hogy ez telitalálat, amivel a nők maradék ellenállását is megtöri. Arra is ügyelt, hogy ne kurvákat emlegessen, hanem lotyókat. Fontosságot tulajdonított ennek a finom árnyalatnak...

A férfi a két katona között az egyik lábáról a másikra álldogálva nézte a sáros földet.

— Jóféle lehet, ha erre hajlandó, mondhatom — mondta az egyik ór unottan. — Hogy nem sül le a bőr a képükről. S különb csajt nem talált? Jóval öregebb magánál.

Az örök meg így szórakoztak. De ennyivel be is kellett érniük.

Aztán jött a nő vissza. Amikor megállt a férfi előtt, nem tudott a szemébe nézni, földre szegzett tekintettel suttopta:

— Üzente, menj be hozzá...

A férfi a pattanásos képű kíséretében elindult. Ment, mint egy álomkörös, ő is belelépett a tócsába.

Az őrmester fél fenékkal a láda sarkán ült, kezében öngyújtót kattintgatott. Nem akart meggyulladni.

A két igazolvány ott volt a ládán. Az őrmester újra lapozgatni kezdett az egyikben.

— Kivel lakik? — kérdezte kis idő múlva, de rá se nézett a férfira. Nem sok kedvét lelte most ebben a cirkuszban.

— Az anyámmal... Csak ő él már... Nem engedi, hogy nőt vigyek haza. Hát ezért, tetszik tudni... Apám a háborúban esett el.

Az utóbbit azért mondta, hogy tudják meg ezek, hogy az apja is volt katona. De az őrmestert az ilyesmi nem érdekelt.

— Az anyukája majd bizonyára nagyon örül, ha értesül, hogy a fiacskáját elvitte a razzia.

— Beteg, szívbajos — hazudta a férfi találékonyan a kétségbeesésében. — S Anna tisztességes asszony, tessék elhinni. Rosszul él a férjével. Válni fognak — hazudta már folyékonyan.

Az őrmester mosolygott. Kesernyésen, fölényesen. Maga előtt látta a nőt, lófejével, könnyben úszó szemével. Csak így egyszerűen a keresztnevén emlegeti a nőjét, mintha nem tudom, mióta ismernék egymást... Mind megkaphatta volna őket, mind. Csak a kisujját kellett volna megmozgatnia. De nem kellene neki. Öt éve házas, van két szép kislánya is már. A nagyobbik három-, a kicsi csak fél éves, még szoptatja az anyja. Amióta elvette, más nőhöz nem nyúlt...

— Tisztességes asszony! Pfuj! — köpött egyet a közeli törmelék-rakásra. — Aki ilyet csinál... Padon... Na, majd az erkölcsrendészetin — fenyegetőzött újra —, majd nekik magyarázza...

Meg kell büntetni őket. Közzsemérem elleni vétség, így hívják ezt, a rendőröktől megérdeklődte. Egy kicsit rájuk ijeszt, talán máskor óvatosabbak lesznek. Megnézik, hol hancúrozzanak. Még hálásak is lehetnek majd neki.

Közben szünet nélkül kattintgatta tovább az öngyújtót. Végül odatartotta a mécseshez, annak lángjánál gyújtotta meg.

— Úgy látszik, nincs benne benzin — jegyezte meg.

Ezt a férfi biztató jelnek vélte, talán megússzák nagyobb baj nélkül az ügyet. De korai volt a bizakodása, mert az őrmester a következő pillanatban odavetette neki:

— Na, küldje be azt az úriasszonyt...

...A nő hátat fordítva a két katonának, egy kormos falra meredve állt mozdulatlanul. Amikor a férfi odajött hozzá és közölte, hogy az őrmester újra hivatja, éppen azon tűnődött, hogy végezhetne gyorsan magával. De sajnós nem jutott az eszébe semmi.

Az egyik ór cigarettára gyújtott. Felettük piszkos villanylámpa világított. Amikor a nő elindult vissza az őrmesterhez, a férfi tekintete a kigombolt esőkabátjára esett. Talán ezek is, ez a két suhanc is? Sunyi barmok, minden kitelik tőlük...

...Amikor a nő újra megjelent, az őrmester, mintha észre se vette volna a jövetelét, hallgatott egy darabig. Hagyta az asszonyt állni a láda mellett, s elkezdett fel és alá sétálni. Egyszerre aztán hirtelen megállt előtte:

— S ha most azt kívánnám, hogy nekem... velem is?

Ez is hányszor hangzott már el, hányszor. Eleinte izgalom fogta el ilyenkor, de mostanában csak csömört érzett már. De elhangzott a kérdés újra és újra. Utálkozva, önmagát is kínozva. Miért?

A nő csak állt, szemlesütve, elgyötörten. Nem is tudta, hogy volt ereje kinyögni:

— Hogy aztán elvitessen?

— S ha nem vitetem el?

Az asszony hallgatott. Valami eszébe jutott. A háború alatt történt, nem sokkal, hogy világra hozta a második gyerekeit. A katonai bíróság ötödik emeletéről, nem messze az otthonuktól, egy férfi levette magát az utcára. Ahogy a kövezetre ért, olyan éles csattanás hallatszott,

mintha közelben villám csapott volna be... Aztán az járt a fejében: ha futásnak ered, vajon utána lönek-e?

Az őrmester megint járkálni kezdett. Két lánya van, akárcsak neki. De ezé már nagyok, emlékezett a születési adataikra. Öregecske nő, mit jár az ilyen kirándulni...

— Ez a két ribanc újonc találta ki az egészet — mesélgette az őrmester évekkel később férfitársai körében, kedélyesen, távolian. — Még valamikor április elején kezdték hajtogatni: „ha tudná őrmester úr, hogy mi folyik esténként ott a padon. Mialatt mi rohadunk az őrségen, a szemünk előtt ocsmánykodnak...” S meséltek, mindent, részletesen. „Mi lenne, ha egy kicsit rájuk ijesztenénk. Esetleg az erkölcsrendészetivel, az jól hangzana...” (Hogy a fenyegetőzést a razziaival nem az örök, hanem ő találta ki, azt most már nem akarta vállalni.)

El szokta mesélgetni azt is, hogy egy ideig ő is kedvét lelta a heccben. Jól elszorakoztatták ezek a berezelt nők és férfiak. De tiszta a lelkiismerete, s meggyőződése, hogy akiket így „begyűjtöttek”, megérdemelték, hogy egy kicsit megfingassák őket. S ő a leskelődésben soha, de soha nem vett részt, ezt nagyon fontosnak tartotta hangsúlyozni. A kukucskálást meghagyta az öröknek. Néha aggályai voltak, hogy tulajdonképpen nem lett volna szabad engednie, hogy az őrhelyet idegenek így megközelítsék, van valami ilyesmi a szolgálati szabályzatban. Talán el kellett volna távolíttatnia azt a padot. Ez az egyetlen mulasztás, ami terheli.

Persze akadt aztán olyan nő is, aki pár perc múlva duruzsolni és nyúlkalgatni kezdett utána. Az ilyenekkel gyorsan elbánt; jól szájon vágta őket, attól magukhoz tértek. Az öröknek sem engedte meg, hogy a nőkhöz hozzányúljanak. Erre gondosan ügyelt. Szigorúan megtiltott minden ilyenféle visszaélést. Gyakran ellenőrizte is őket. Miközben a férfit hallgatta ki, hirtelen magára hagyta, és váratlanul ott termelt az örök között, hogy megbizonyosodjék, békében hagyják-e a nőt.

De később aztán egyre kevesebb lelkesedéssel vett részt a dologban. A nyár elején még megtörtént, hogy másfél órát is eljátszadozott az elkapottakkal. S kiszedett belőlük mindent. Stafétában — így hívták ezt — hétszer-nyolcszor is berendelte őket ide a ládához. S újra és újra el kellett mondaniuk mindent, amire kíváncsi volt... Hát cifra dolgok derültek ki, annyi szent. Mire képesek az emberek... Néha jegyzőkönyvet is felvettek, és aláírták velük. Az volt csak a szép cirkusz... Volt legalább tíz ilyen jegyzőkönyve. Unalmában az őrségen néha újra és újra végigolvasta őket. Mi mindent kiszedett belőlük. Nem volt ezekben szemernyi önérzet; vállaltak, aláírtak mindent. Csakhogy szabaduljanak... Megvolt az összesnek a neve, lakcíme. S volt köztük pár olyan, aki... De nem, ilyesmire képtelen lett volna. Pedig akkoriban elég hitványul fizették őket...

...Az őrmester lassú léptekkel sétálgatott. A nőt egy pillantásra se méltatta, mintha ott se lett volna.

Vége, ezek voltak az utolsók — döntötte el magában. — De hányszor határozta el ezt már. Egyszer még rá is fizethetnek! De ez nem valószínű. A fiatalabbakat, akikről feltételezhető volt, hogy esetleg felelőtlenül hepciáskodni kezdenek, békében hagyták. Begyűjtésre csak a harminc felettieket szemelték ki. Azok meggondoltabbak, megállapodot-

tabbak. Akárhogy is volt, ezt újra és újra meg kellett állapítania: nem élt sohasem vissza a helyzetével, kárt igazán nem tettek senkiben...

Ahogy ott sétálgatott, hirtelen mosoly futott át az arcán. Valami eszébe jutott. Mi lenne, ha ezeket most tényleg elvitelné, ha telefonálna az erkölcsrendészetnek? Ez volna a méltó befejezés. De aztán legyintett a kezével.

Menjenek, elege van belőlük. Ebből a lófejű, nyeszlett nőből különösen, akinek két lánya van, akárcsak neki. Erről a felesége jutott eszébe. Érdekes, hogy a második gyerek után hogy meghízott. Talán tíz kilót is magára szedett. Megy szét, mintha húznák.

— Na, mehetnek — szólta oda a nőnek még mindig sétálgatva, miközben arról próbálta meggyőzni magát, hogy a felesége így kitelten, hízottan nemcsak asszonyosabb és méltóságteljesebb lett, hanem tulajdonképpen kívánatosabb is, mint amikor elvette.

Elíndult az igazolványokért.

— Tessék? — kérdezte a nő kábán, mintha álomból verték volna fel.

— Mehetnek.

— Hová?

— Mit tudom én, ahová akarnak — felelte az őrmester most már kicsit ingerülten, és a kezébe nyomta a nőnek az igazolványait.

Kikiáltott az egyik őrnek. Amikor bejött, először végigmérte, csak aztán mondta:

— Kisérd ki őket. — Ez még nyugodtan hangzott, de utána rögtön pulykavörösen ordította:

— Te tetves állat, hogy van megkötve a derékszíjad! Ha még egyszer így kerülsz elém, szétrúgom a fenekedet!

... Nem a kiskapun engedték ki őket, végig kellett kutyaolniuk a Vár északi, elkerített oldalán. Az ór — a pattanásos képű volt, akit az őrmester előbb úgy leteremtett — most egyszerre előzékenyen kalauzolta őket a romok között, s szólta, ha nagyobb pocsolyához értek.

Frank megint begerjedt — járt az ór fejében, s forrt benne a düh, hogy a nő előtt így megszégyenítették. — A begyűjtések után rendszerint ilyen szokott lenni. Különösen újabban. Ez a hála, hogy szálítjuk neki a nőket. Mert ugathat, hogy így meg úgy „emberi mivoltukról sohasem feledkezzünk meg, semmiféle törvénysértést nem tűrök” meg egyebeket, de közben a legpiszkosabb módon faggatja, belezi ki az áldozatait. Ebben telik a kedve. Mindennek teteje az a jegyzőkönyvesdi volt. Amit az egyikből kiszedett, azt a másiknak felolvasta. A gyomra fordul ki, ha csak rágondol. Meg amikor azt a két férfit gyűjtötték be. Azok kaptak pár pofont is. Akkoriban volt egy farkaskutyájuk is. Rohadt, aljas dög ez a Frank, nem ember... Nem így képzelték el ők ezt a dolgot, dehogy is így képzelték el. Kicsit elszórakoznak majd a maskurákkal. Már amelyikkel lehet. Ennyi az egész, erről volt szó, csak erről. A fenébe a többi hülyeséggel, link szöveggel... Igen, ő nem leskelődik, ezt rangján alulinak tartja, de ha három-négy napig nem kerítették neki újabb alanyokat, nem lehetett bírni vele, gyötörte, kínozza őket, pokol volt az életük. S közben állandóan mutogatja nekik gyerekei fényképeit, hogy csodálják őket. Meg mennyit mesél a feleségéről: milyen palacsintát süt, hogy rendben tartja a házat...

... A férfi és a nő szótlánul baktatott az ór után. Mintha idegen városban jártak volna, ahol megállt az idő. Fent volt már a hold, lila

fénye szétfolyt a romokon. Nehéz lépteik a cuppogó sárban felverték a csendet.

Órbódéhoz és sorompóhoz értek.

— Menjenek egyenesen tovább, aztán majd balra — mutatta a katonai készségesen az utat, és felengedte a sorompót. Búcsúzásul még a sapkájához is emelte a kezét...

...Csak amikor nemsokára megpillantották az ismerős lépcsőt, kérdezte meg a férfi:

— Bántottak? — Úgy tűnt, mintha nem is az ő hangja lett volna, nem ő mondja ezt.

A nő csak megrázta a fejét, de nem szólt, s ment előreszegezett fejjel a férfi mellett, akinek az jutott eszébe: hisz hogy is várhatja, hogy bevallja az igazat, a szörnyű valót. Mert mi más célja is volt ennek a gyalázatos komédiának: így fogtak nőt az őrmesternek. Meg talán az örök is maguknak.

Hamarosan leértek a tóhoz. Nem szóltak egymáshoz. Amikor a nő megállt egy autóbuzsmegállónál, a férfi megkérdezte:

— Hová akarsz menni?

— Mіндеgy hová... Hagyj!

A férfi meg akarta jegyezni, hogy az ezen az útvonalon közlekedő járművekkel nem juthat haza, de aztán elállt a szándékától. Ő tudja, hová akar menni. Csak menjen...

A következő pillanatban feltűnt a tó melletti úton egy autóbusz. Amikor megállt, a nő felkecmergett rá. A férfi kábultan állt pár pillanatig. Csak akkor mert a jármű után nézni, amikor az már jó messze járt. Aztán elkanyarodott a busz, s eltűnt a szeme elől. Most végre kicsit megkönnyebbült.